

ním ze sabotáže a špionáže. Rusko uznává také zásadně možnost určitých náhrad poškozeným americkým příslušníkům za revoluce. Na základě toho byli již jmenováni s obou stran řádní velvyslanci, Amerika vysílá do Moskvy Williama Bullitta, který byl v Rusku již se zvláštním posláním presidenta Wilsona v roce 1919 za mírové konference, a sovětský svaz do Washingtonu Trojanovského, který byl vyslancem v Tokiu právě v době japonského nástupu v Mandžusku. Politický ráz dohody se nepopírá, je zřejmo, že vládě Spojených států velmi záleží na udržení statu quo na dalekém východě a manifestuje tudíž tímto způsobem svou shodu se zájmy a tendencemi ruské politiky. Americe záleží na udržení míru, ale to předpokládá, že rovnováha nebude tu brutálně porušena. V Japonsku byla výstraha, obsažená v obnově diplomatických styků a spolupráce rusko-americké jak se zdá náležitě pochopena. Z Tokia byl dán již podnět ku svolání tichomořské konference na rok 1935, která by měla stav věcí, vytvořený posledními událostmi, konsolidovat, Japonsku tedy poskytnout plného dostiučinění — což se týká také nároků na paritu námořní — za to byl by však učiněn konec zmatkům a nejistotě.

Volby, konané ve Španělsku v neděli dne 19. t. m., přinesly očekávaný úspěch pravici, pokud lze však soudit z výsledků prvního kola ne tak pronikavý, aby to znamenalo úplný politický převrat, nebo snad dokonce návrat k monarchii. Sněmovna, zvolená jako ústavodárné shromáždění v prvním revolučním elánu, nemohla přirozeně považovati se za představitelku skutečného rozvrstvení Španělska, zájmového a politického, v normální době, a radikálně levicové tendence, zejména také po stránce kulturní, musily vyvolat obrannou organizaci ve španělském lidu ještě velmi mocných živlů konservativních. Také rozšíření volebního práva na ženy, podléhající silně vlivům církevním, musilo se projevit v nových volebních výsledcích, zvláště když ve voličských seznamech bylo zapsáno 52% voličů ženských. Tak se stalo, že strana socialistická, čítající v rozpuštěné sněmovně 116 mandátů, strana největší, získala v prvním kole pouze 25 mandátů a odhaduje se v definitivních výsledcích na 50, nejvýš 70 mandátů. Naproti tomu městská střední strana radikální (Lerroux), která měla v poslední sněmovně 90 hlasů, získala již v prvním kole 55 a bude patrně nyní stranou největší. Pravice, tvořená koalicí strany katolické a agrární, vykazuje však již nyní 90 mandátů. Pro doplňovací volby chystá se podobné sjednocení stran levice.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

J. L. FISCHER, KRIZE DEMOKRACIE. Kniha první: Svoboda. V Brně, nakladem Indexu a Pokrokového Obzoru 1933. Str. 150. Cena 15 Kč.

Nemáme u nás soustavného původního spisu a když nehledíme k některým pracím, jež problém řeší jen u příležitosti jiného problému a jen částečně, na př. poslední kapitola Masarykovy Světové revoluce „Demokracie a humanita“, nebo jeho „Cesta demokracie“, jeho „Nesnáze demokracie“, nebo E. Beneše „Nesnáze demokracie“, dále některé drobnější studie, n. př. Herbenova, E. Svobodova a j. — který by vědeckou metodou a systematicky analysoval problémy kupící se kolem otázky demokracie, problém historický, noetický, ontologický a konec konců i praktický, který by dále objasňoval, s jakými nesnáze se může potkávat uskutečňování režimu demokratického, ať už jsou

to nesnáze povahy spíše psychologické, dané duševním ustrojením lidských jedinců a nedostatečnou jejich přizpůsobivostí požadavkům tohoto režimu, ať už jsou to nesnáze spíše sociologické, dané prostředím sociálním, tak n. př. doznívající tradičností dřívějšího režimu politického, rozporem mezi změněnou sociální strukturou a politickými ideologiemi, platným řádem hospodářským, veřejným míněním, jež je zkřiveno různými prvky náladovými, a p., a který by konečně ukázal, když už se mluví a píše o krizi demokracie, v čem ta krize spočívá, které jsou její příčiny i následky a jaké vyhlídky má demokracie směrem do budoucnosti.

A právě v dnešní době, kdy demokracii jest bojovati tak těžký konkurenční boj s jinými systémy politickými (autokratickými, ať už ve formě italské, či ruské, či německé), bylo by jistě svrchovaně potřebí, aby českému čtenářstvu dostalo se autoritativního (t. j. vědeckého) objasnění o povaze demokracie, jejích přednostech i nedostatecích. A tak když tu zatím takového soustavného původního díla nemáme, musíme s radostí uvítati, že právě včas přichází knížka Fischerova věnovaná aspoň problému krise demokracie. Ani zahraniční literatura není bohata na spisy obírající se výhradně touto otázkou. Z nejlepších, co tu známe, jest práce Josepha Barthélemyho (*La crise de la démocratie contemporaine*, Paris, 1931) a nedávný spis Laskiho (*Democracy in Crisis*). Ale ani tyto spisy nevyčerpávají otázku krise zúplna. Kniha Barthélemyho obírá se hlavně protidemokratickými tendencemi (fašism, syndikalism), Laskiho zaujaly spíše stíny toho, co on nazývá „kapitalistická demokracie“. Fischer pojal svůj problém — pokud můžeme aspoň soudit z první dosud vyšlé části spisu — mnohem širě. Vycházejí od předpokladu, že krise tu je, chce nejprve pečlivou analysou vyšetřit příčiny této krise. Neboť je právem přesvědčen, že, hrozí-li demokracii úpadek, nemůže být od něho zachráněna žádným opatřením mocenským, nýbrž jen odstraněním příčin krise. To ovšem předpokládá: vyšetřit ty příčiny. Této úloze je věnována první část jeho spisu. V části druhé zamýšlí studovat dnešní protidemokratické tendence, aby pak své dílo zakončil partií konstruktivní: nárysem nového demokratického programu. Úvodem podává Fischer velmi vhodně stručný a poučný nástin sociologického i politického pojmosloví. Tam, kde běží o pojmy sociologické, zvláště nás zajímá jeho pojetí sociálního jsoucna, jež se velmi blíží pojetí našemu, jak jsme měli již vícekrát příležitost je formulovat, třebaš ovšem terminologie byla poněkud odchylná. Po těchto obecných pojmových objasněních přistupuje pak autor k jejich aplikaci na přítomný stav politický a sociální, jež charakterisuje jako stav kritický, a sice hlavně proto, že je porušen společenský konsensus a že porucha zasáhla nejen oblast sociální, ale i sféru kulturní. Porucha je dána tím, že žijeme v období vystřídávání se dvou epoch, doznívající epochy mechanistické, jež byla vzpourou proti řádu pro svobodu, a nadcházející epochy skladebné, jež je vzpourou proti rozvratu pro řád. Z této první vzpoury, vzpoury proti středověkému řádu, jež ovšem za vůdcovství „měřícího“ rozumu nedospěla dále, než že mytus „ducha božího“ nahradila mytem „ducha tíže“, zrodila se i demokracie. Fischer ukazuje, které byly její kořeny náboženské i „přirozené“, jakého výrazu se jí dostalo na půdě anglosaské (J. Locke) i francouzské (J. J. Rousseau), jakými zkouškami prošla v období liberalismu (liberální demokracie), kapitalismu i socialismu a syndikalismu (kollektivní demokracie), a v jakých rozpacích se ocitá v přítomné době (je to demonstrováno duchaplnou analysou jejích základních pojmů: svobody a rovnosti). Část první je zakončena exkursem o humanitní demokracii Masarykově.

Nuže, krise je v tom, že nová svoboda, vyrostlá z kulturního řádu, dospěla k nové

spontanosti pod tlakem ducha tíže a za vedení kapitalismu, s nímž se na konec spolčil i jí osvobozený a vzbouřený proletariát a z jejíž civilisace si vzbouřené davy osvojily všechny hmotné výhody, když všichni zapomněli na vlastní podmínky jejího vzniku, na tvorbu kulturní. Východisko je, zdá se, patrné: v tom, že kulturnímu řádu v porušeném konsensu, dostane se onoho místa, jež mu v zájmu společnosti, kapitalismu, socialismu, davů i elity, náleží. Toho místa se mu dostane ve skladební společnosti. Svoboda může být jen svobodou v řádu.

Slovo definitivního ocenění bude možno říci o práci Fischerově až budeme mít i v rukou i druhou část. Přes to však můžeme již dnes s uznáním kvitovat jeho neúprosňou logičnost, s jakou se dobírá ke kořenům krise, která není jen krisí demokracie, nýbrž krisí společnosti vůbec, jakož i jeho skrytou obavu o demokracii, jež tvoří sympatické pozadí jeho objektivních šetření a jež jest ostatně i obavou nás všech. Domníváme se jen, že by bylo práci — jinak velmi hodnotné — prospělo, kdyby vedle ostatních pojmových objasnění více bylo zdůrazněno, že pojem demokracie měl v různých dobách různou náplň, že demokracie je spíše programem a postulátem, jenž se během dějin ponenáhlu realizuje, než něčím daným a hotovým, že i dnešní její pojmová náplň musí býti v souhlasu se změněnou sociální i kulturní strukturou společnosti a že jedna složka krise je dána právě též dissensem mezi touto buď změněnou, buď ještě plně nerozvitou sociální skutečností a existujícími ideologiemi. Jsme nadto přesvědčeni, kdyby se rozbořem objasnila všechna složitost předpokladů demokracie (hlavně ovšem psychologických, sociologických a filosofických), a kdyby se položila otázka, pokud je krise dána chyběním některého z těchto předpokladů, že by spravedlivějšího ocenění došel i Masarykův etický individualismus (je to správně formulováno?), neboť se domníváme, zdůrazňuje-li jej Masaryk, že tak činí ne proto, že by neviděl kritického stavu demokracie, nýbrž spíše právě naopak, že jej příliš vidí a že se rozvážně ptá, co dříve a co později, co více a co méně. A nepostihuje právě on nejhlubší kořen krise? Také bychom nemohli souhlasit, že Masarykovi je každý řád poddanstvím. Či nebyl to právě on, který učil, že nadosobní vazba společnosti nemůže být naindividuem přikládána z vnějšku, nýbrž že musí spontánně vyrůstat ze řádového tvoření individuí? (Tedy řádový individualismus!) Domníváme se, že při řešení problému demokracie — a ostatně i všech jiných sociálních problémů — obě stanoviska, stanovisko myslitele abstraktního a racionalistického a stanovisko myslitele konkrétního a realistického se musí účinně a plodně doplňovat.

Kniha Fischerova je aktuální, podnětná, kritická i konstruktivní a zaslouží si hojně pozorného čtenářstva.

Ing. Arn. Bláha.

FRANCESCO NITTI: LA DÉMOCRATIE. Paris, Alcan 1933. 430 + 507 str.

Dva svazky Nittiho spisu o demokracii jsou vlastně kulturně-politickými dějinami lidstva. Obsahují veliké množství materiálu, četnými citáty v poznámkách prozrazují autorovy značné vědomosti a sčtetlost. Je to zajímavá a poučná četba, ale dnešnímu čtenáři bude asi vadit rozsah spisu a pak jistá nepřehlednost. Nitti se snaží zdůvodnit svou zásadní víru v demokracii a neméně zásadní odpor proti každému absolutismu, ale právě toto časté a obšírné odůvodňování přináší s sebou mnohdy rozvláčnost a digrese, nemluvě o opakování. Nevím, kolik čtenářů přečte důkladně až do konce tyto dva svazky; myslím, že by bývalo věci samé prospělo více, kdyby se byl autor snažil zhustit výsledky svého badání a svých zkušeností do menší formy.

Jednotčím a sympatickým tonem spisu je, jak jsem již řekl, Nittiho veliká víra